

MĖNESIO EKSPONATAS

Moteriškas rankinis laikrodis

Muziejininkė Simona Gustaitytė

- Medžiagos – vario, cinko, nikelio lydinys (nozilberis);
- Korpuso priekis, ciferblato paviršius – sidabruotas;
- Laikrodžio nugarėlė – chromuota;
- Atlikimo technika – štapavimas, chromavimas, sidabravimas;
- Vakarų Europa, XX a. I p.

Rankiniai laikrodžiai santykinai naujokai laiko matavimo prietaisų įvairovėje. Manoma, kad jų pirmtakai pasirodė XVI a., tačiau nepasižymėjo tikslumu. Tad pagrindiniu iššūkiu tapo nedidelio, tačiau paraleliai tinkamai laiką skaičiuojančio prietaiso sukūrimas. Tokia galimybė atsirado vėliau, tobulėjant laiko matavimo mechanizmams.

Didesnio dėmesio rankiniai laikrodžiai sulaukė XIX a., kai vis dažniau ėmė puošti aukštuomenės damų riešus. Nedideli prietaisai tvirtinti prie apyrankės, grandinėlės ar dirželio, tad plačiai paplito požiūris, kad tai yra laikina dailiosios lyties atstovių mados išraiška, aksesuaras. Tarp vyrų ši laikrodžių nešiojimų tendencija neįsitvirtino, išliko nuostata, kad save gerbiančiam džentelmenui pridera nešioti tradicinį kišeninį laikrodį. Vis dėlto, nuo XIX a. pab. ir ypač Pirmojo pasaulinio karo metu rankiniai laikrodžiai tapo svarbiu karinės įrangos elementu, suteikiančiu galimybę kariams sekti

laiką ar apskaičiuoti kuro kiekį bake nesiblaškant ir neieškant laikrodžio kišenėse. Kariniams tikslams pritaikyti prietaisai pasižymėjo tvirtesniu dirželiu, lengvai įskaitomu ir naktį laiką rodančiu ciferblatu, neretai turėjo apsauginį dėklą ar groteles, saugančias stiklą. Šiuo laikotarpiu ėmė keistis požiūris į rankinius laikrodžius, kaip išimtinai moterišką, siauram turtingųjų sluoksniui skirtą papuošalą, ilgainiui įsitvirtino suvokimas, kad tai funkcionalus, naudingas prietaisas. Artimiausiais XX a. dešimtmečiais tobulinti jų veikimo mechanizmai, funkcijos, dizainas, atsparumas išorės veiksniams, klasikinę apvalią formą papildė įvairesnės formos.

Lietuvoje iki XX a. 5 deš. dauguma laikrodžių buvo atvežami iš Vakarų Europos, dažniausiai Šveicarijos, pirmosios ir antrosios sovietinių okupacijų metu (1940–1990) – iš SSRS. Nuotraukoje užfiksuotas laikrodis, rastas XX a. 7 deš. vykdant archeologinius kasinėjimus Kauno IX forto muziejaus masinių žudynių lauke. Įstaigos rinkinius jis papildė 1974 m. Laikrodis mena nacistinės Vokietijos okupacijos laikotarpį (1941–1944), kurio metu IX forto teritorijoje vykdytos masinės Lietuvos bei Vakarų Europos piliečių, daugiausia žydų, egzekucijos. Darytina prielaida, kad prietaisas priklausė nacių ir jų kolaborantų nužudytai aukai. Keturkampio formos laikrodžio viršuje ir apačioje yra kilpelės, skirtos apyrankei ar dirželiui įverti. Skaitmenys – arabiški, išlikusios dvi prietaiso rodyklės, sustojusios ties 6 val. 2 min. Ciferblatas ir profilis paveikti korozijos, ciferblatą dengiantis stiklas neišlikęs.

© KDFM / Sergej Orlov

© KDFM / Sergej Orlov

KAUNO
IX FORTO
MUZIEJUS

© KDFM / Sergej Orlov